

שו"ת חלקת יעקב יו"ד סימן קנ

קבלת גרים מחמת אישות כאשר אם לא יקבלום ילכו להתגייר אצל הרפורמים.

לענין גרים הבאים מחמת אישות

כבוד הרב הגאון החריף ובקי טובא, צמ"ס איש האשכולות וכו' וכו' מר ר' מנחם קירשבוים ראב"ד בפפד"מ. אחדשה"ט.

ספרו הנשלח לי למנה, שו"ת "מנחם משיב" קבלתי לנכון ולאות תודה עיינתי בספרו, וראיתי שהאריך בשם בסימן מ"ב להתיר לקבל גרים הבאים מחמת אישות שבאם לא יקבלו אותם ילכו להרבנים הרפורמים שאין מדקדקים בטבילה ולא היו גרים על פי דין כלל, לכן התיר לקבל אותם ויהי' עכ"פ גרים מדינא. ואף דמבואר בגמ' ורמב"ם ושו"ע דצריכין לבדוק שמא בשביל אשה בא, כיון דעכ"פ בדיעבד בכל אופן הוי גר, מוטב שיאכל בשר תמותות ואל יאכל בשר נבלות, וכל קוטב ההיתר דאל"כ ידור עמה כך באיסור או ע"י גירות הרפורמי, ויהי' נחשבים בקהל ישראל, ויטמעו בנו, והאריך שם.

א) ואני אשתומם מאד על המראה - כי הרבנים היושבים בערי הפריצות במערב אירופא אין יכולים לרמאות את עצמן באשר יודעים בטוב, אשר רובא דרובא גרים כאלו, הם אשר נדבקו נפשם בישראל להתחתן ורוב הישראלים הללו הם פושעים ואין רוצים כלל לידע מיהדות כשרות שבת נדה, כל המצות הם עליהם למעמסה, והם רק יהודי לאומי, ויודעים בטח אשר גם הנכרית אשר למראית עין מתגיירת, לא תתנהג כלל בשום יהדות, כיון שגם בעלה היהודי הלאומי אינו יודע כלל מזה. וא"כ באופן כזה הדבר פשוט אצלי, אשר אף בדיעבד לא הוי כלל גירות כיון דקבלת עול מצות היא מהדברים דמעכבים אף בדיעבד, כמבואר ברמב"ם פי"ד מאיס"ב ובשו"ע יו"ד רס"ח דבעינן קבלת מצות בפניהם ובתוס' יבמות מ"ה ב' וברא"ש שם. ואיזה קבלת מצות יש, אם אנו יודעים אשר הם מצחקים ומזלזלים בשבת בנדה ובכשרות, והרי הש"ס מלא בזה, דלמ"ד כותים גרי אריות הן, שחיתתן פסולה כמו של נכרי. ובתוס' חולין ג' ב' ד"ה קסבר וז"ל כותים גרי אריות הן ושחיתתן פסולה כמו של נכרי, ואף על גב דאמרינן ביבמות אחד גרי אריות ואחד גרי חלומות כולן גרים גמורים היינו כשמתגייר לגמרי מפחד אריות, אבל כותים לא נתגיירו לגמרי כדכתיב את ד' היו יראים ואת אלהיהם היו עובדים עכ"ל. ובתוס' כתובות כ"ט דיש בהם לאו דלא תתחתן במ"ד גרי אריות. ועי' רש"י סנהדרין כ"א א' ד"ה תמר, ,, בת יפ"ת היתה קודם שנתגיירה בלב שלם ומותרת לאמנון, וברש"י קידושין כ"ב א' ד"ה ליקוחין ובמנ"ח קל"ב בארוכה, ובני"ד אנו יודעים בטח אף בשעת גירות שאין כוונתם להתגייר לגמרי, כיון שגם החלק השני, זה היהודי, מתלוצץ מכל ואינו רק יהודי לאומי, ומכל שכן שכלתו הנכרית הבאת להתגייר. ואף אם נאמין לה שכוונתה אמת להיות יהודית, לכל היותר כוונתה להיות לאומית בלי שבת נדה ושאר מצות כמו בעלה. וגירות כזו אף בדיעבד לא מהני, כמבואר בתוספות הנ"ל כיון שלא נתגיירו לגמרי. ובטוטו"ד סי' ר"ל ועוד אחרונים שכרכרו בזה, אם מותר לגיירם לשם אישות דוקא באופן שיש לחשוב אשר כוונתם להיות גרים גמורים רק הסבה היתה לשם אישות, בזה יש לפלפל, אבל כשאינם רוצים להתגייר לגמרי, רק ליהודים לאומים בלא קבלת מצות, אף אם כוונתם אמת לא מהני הגירות אף בדיעבד. ועי' ירושלמי קידושין פ"ד ה"א וז"ל המתגייר לשם אהבה וכן איש מפני אשה או אשה מפני איש, וכן גרי שלחן מלכים או גרי אריות אין מקבלין אותם, רב אמר הלכה גרים הם, ואין דוחין אותן כדרך שדוחין הגרים תחילה, אבל מקבלים אותם וצריכים קירוב פנים שמא גיירו לשם עכ"ל. וברמב"ם פי"ג מאיס"ב הל' ט"ו בסוף וז"ל ואעפ"כ היו גרים מתגיירים בימי דוד ושלמה בפני הדיוטות והי' ב"ד הגדול חוששין להם לא דוחין אותם עד שתראה אחריתם עכ"ל. ובהל"י ז' שם גר שלא בדקו וכו' אפילו נודע שבשביל דבר הוא מתגייר, הואיל ומל וטבל יצא מכלל עכו"ם וחוששין לו עד שיתברר צדקתו עכ"ל, וכן הועתק במחבר סוסי' רס"ח - הרי דהעיקר שבדיעבד הוי גירות משום דיש לחשוב דכוונתו לשם. ובהג' מרדכי פרק החולץ באריכות דפסק שם להדי' דדוקא כשאנו

רואין שמישרין דרכיהן, ואם לאו לא הוי גירות אף בדיעבד. ובמס' גרים פרק א' ה' כל אותם גרים שנתגירו בימי אסתר וכו' וכל שאינו מתגייר לש"ש אינו גר ועוד שם קבלת מצוה לאשה נדה והדלקת הנר. ועי' בכורות ל' ב' עכו"ם שבא לקבל דברי תורה חוץ מדבר אחד אין מקבלים אותם ר' יוסי בן יהודא אומר אפילו דקדוק אחד מדברי סופרים וכן הוא ברמב"ם פי"ד מאיס"ב ה"א עי"ש.

(ב) ועי' בתוס' גיטין פ"ח ב' ד"ה במילתא דשכיח וז"ל אע"ג דגר צריך ג' מומחין אור"י דעבדינן שליחותיהו דחשוב כשכיח. ובר"ן שם מקשה הא גירות לא שכיח, כמבואר גיטין פ"ה א' - ותיקן משום להכניס אדם תחת כנפי השכינה עבדינן שליחותיהן אף במילתא דלא שכיח. ואם כן היכי דאנן סהדי שאין כוונתם לכנוס תחת כנפי השכינה, ואינם רוצים להיות רק יהודי לאומי בלי מצוות, אין לנו כלל כח לעבוד שליחותיהן, כיון דלא שכיח ומשפט כתיב בי'. ועי' ברטנורא ריש קנים הלשון בשם דלא שכיח כולי האי, לענין קן של גירות.

(ג) איברא דצריכין לישב דברי התוס' הנ"ל דגירות שכיח ומשה"כ עבדינן שליחותיהו, מגמרא גיטין פ"ה דגירות לא שכיח, וכקושיות הר"ן. והי' אפשר לי לומר דהתוס' כשיטת הרשב"א ועוד פוסקים מובא בטור ושו"ע אע"ז קמ"ג, דעל מנת שלא תנשאי לפלוני אפילו כל ימי חייו הוי גט, ולא מיקרי אגידא בי' כמו בלא תשתה יין כל ימי חייו פלוני, ולא כשיטת הרמב"ם פ"ח מהל' גירושין יעו"ש באריכות השיטות. והנה לשיטת הרמב"ם כל סוגי' הגמ' דבעמ"נ מודים רבנן דהוי גט הוא רק באומר עד זמן פלוני, ולשיטת הרשב"א הנ"ל מיירי הגמרא אף בלעולם בעמ"נ דהוי גט, והעיקר דלא מיקרי אגידא בי' משום דלאחר מיתת הפלוני לא הוי כלל אגידא בי', כמו שלא תשתה יין כל ימי חייו פלוני לעולם דהוי גט משום דלאחר מיתתו לא הוי אגידא בי'. ואם כן לכאורה קשה לשיטת הרשב"א הנ"ל, אמאי אמרינן שם פ"ה א' במתני' לעבד ולעכו"ם לא הוי שיוור בחוץ כיון בלאו הכי לא תפסי קידושין, מכ"מ כיון דלשטתו מיירי כל הסוגי' בלעולם, ולא רק עד זמן פלוני כשיטת הרמב"ם, וא"כ כשאומר חוץ מעבד ועכו"ם לעולם, נהי דלא הוי שיוור בגט כיון דלא תפסו קידושין, מכ"מ לא יהי' גט משום דאגידא בי' שלא תנשא לעולם לשום עבד או עכו"ם, והכא לא שייך הסברא כיון דלאחר מיתתו מותרת, דהא אמר סתם חוץ מעכו"ם ועבד - ועכ"ח לשיטת הרשב"א מיירי הכא באומר חוץ מעבד או עכו"ם פלוני, נמצא דלאחר מיתתו לא הוי אגידא בי' כמו לא תנשאי לפלוני. וא"כ דוקא בכה"ג באומר חוץ מפלוני עכו"ם קאמר שם הגמ' גירות לא שכיח דניחוש ביחוד על האי עכו"ם שיתגייר וכמבואר בגמ' ב"ב קע"ב ב' ובתוס' יבמות קט"ז חילוק בין גירות דיחיד דלא שכיח. ומזה מיירי הגמ' דגיטין פ"ה, ובין גירות דרבים דזה מיקרי שכיח, ומזה מיירי התוס' דכתבו דעבדינן שליחותיהו משום הגירות שכיח.

(ד) התבוננתי בדעתי דאין מוכרח לומר להרשב"א דמיירי בעבד או עכו"ם פלוני, משום הקושי' דאגידא בי', דהא בלאו הכי אסורה לי' משום עבד או עכו"ם, וכמו דלא הוי שיוור משום דבלאה"כ אסורה לי' וכמבואר ברש"י שם, כמו כן לא מיקרי אגידא בי' - ואי משום לאחר גירות הא ע"ז קאמרי הגמ' גירות לא שכיח. אכן לישב שיטת התוס' דקאמרי גירות שכיח מגמ' הנ"ל נוכל לישב דהתוס' סברי דהאי דלעכו"ם ועבד מיירי בעכו"ם פלוני דומי' דאבא ולאביך דמתני' והוי כגירות דיחיד דלא שכיח וכנ"ל.

אכן הר"ן מיאן בזה כיון דסמתא דגמ' הוא דגירות לא שכיח, ועכ"ח משום דלהכניס תחת כנפי השכינה. ואפשר דשני הטעמים אמת - דגר צדק באמת הוא לא שכיח ומקבלין מטעם דהר"ן דלהכניס תחת כנפי השכינה, ולשם אישות מיקרי שכיח ומותר אף דלא שייך טעם דלהכניס. אכן ודאי קשה לומר דגירות לשם אישות מיקרי שכיח כיון דעפי"ד אסור לכתחילה לקבלן, וכמבואר בתוס' שבת מ"ו ב' ד"ה מי ימר כשיש איסור בדבר שייך לומר מי ימר דמזדקקי בי תלתא עי"ש, וא"כ לטעם הר"ן ודאי אין לנו כח לקבלן.

(ה) תבנא לדידן, כיון דקבלת מצוות מעכבין אף בדיעבד, וכנ"ל [עי' רב"ז ח"ד סי' פ"ו לכאורה לא משמע כן, ויש לחלק וצ"ע] ובאופן שאנו יודעין שאין מקבלין עליהם עול המצוות אף בדיעבד לא הוי גירות. ואל יטעה לך הלשון ברמב"ם פי"ג מאיס"ב הלכה י"ז גר שלא בדקו אחריו "או שלא הודיעוהו המצוות" דהוי גר. ובמ"מ

שם וז"ל זה פשוט "שאינן הודעת המצוות מעכב דיעבד" הרי הודעת המצוות אין מעכב בדיעבד, זה רק משום דחיישינן דקיבל עליו המצוות, אף דלא הודיעוהו וכדמסיים הרמב"ם "וחוששין לו עד שיתברר צדקתו". וכהאי דפ"ב בשבת בגר שבא לפני הלל, גיירני ע"מ שתלמדני כל התורה על רגל אחת, דגיירו, וכמבואר בתוס' יבמות ק"ט ב' ד"ה רעה דידוע הי' הלל דכוננתם לשמים. ובב"י מביא דברי הנמ"י בשם רבוותא, דאם לא הודיעוהו אינו מעכב מהאי דשבת ס"ח בגר שנתגייר בין העכו"ם, ובהג' מהרל"ח העלה בקושי' דשם מיירי דהודיעוהו שארי מצוות רק לא שבת. ובשו"ע יו"ד סוסי' רס"ח הלשון שלא הודיעוהו שכר המצוות ועונשן. אבל באופן אם ידעינן ודאי דאין מקבלין עליהם עול המצוות פשוט דלא מהני הגירות אף בדיעבד. ודבר זה תלוי בראות עיני הדיין, כלשון הב"י מובא בש"ך סוף סימן רס"ח. ובדבר המסור ללב ידוע דעל זה נאמר ויראת מאלקיך.

(ו) והנה מעיקר ההיתר של כמ"ה כיון דבלאה"כ ידורו באיסור, ובכה"ג אומרים לחברו חטא בשביל שיזכה חברך. ובמחכ"ת לא דק, חדא דמבואר בתוס' עירובין ל"ב ועוד מקומות, דהיכי דפשע אין אומרים לחברו חטא בשביל שיזכה חברך. ואף לאידך תירוץ דתוס' דהיכי דהחבר גורם לו לעבור שאומר לו לקוט, אמרינן ניחא לי' לחבר לעבור על איסור זוטא בשביל שיזכה חברך, ובתוספות עירובין שם משמע קצת אף בפשע, א"כ אפשר בני"ד כיון דהם דופקים על דלתי ב"ד להתגייר, מיקרי הם הגורמים, ואמרינן ניחא לי' לחבר לעבור על איסור זוטא בכדי להצילם מאיסור רבה. אכן זה בורכא, חדא דמתוספות שבת ד' וביותר בתוס' חגיגה ב' ב' ד"ה כופין משמע להדי' דבפשע, אף כשהחבר הגורם לא אמרינן ניחא לי' וכו', ועוד אטו משום דהב"ד אין מקבלם מיקרי גורם, דמה להם לעשות כיון דהגמרא אסרום לקבלן לשם אישות. ול"ד כלל להאי דחבר שאומר לו לקוט וסבור שעשרן, דמיקרי גורם בתוספות שם. וני"ד דמי יותר להאי דב"ק ס"ט גבי כרם רבעי היו מציינין אותו אמר רשב"ג בד"א בשביעית אבל בשארי שני הלעטהו לרשע וימות ואין אנו אחראין לרמאין לעשות תקנה עבורם וכן פסק הרמב"ם פ"ט מהל' מע"ש ה"ז כרשב"ג. והיטב אשר ביאר בזה הגאון מהרש"ק בספרו טטו"ד סי' קע"ח דהך כללא שייך היכי דאף אם נעשה לו תקנה, סו"ס עדיין יעשה עבירה אחרת, כמו גבי כרם רבעי דאף אם נעשה לו התקנה להצילו מאיסור דרבעי, יעשה עדיין באותו דבר עצמו איסור דגזילה, שייך הסברא דהלעטהו לרשע - אבל כשאנו יכולים להצילו שלא יעשה כלל עבירה, אף כשהוא כבר רשע וחוטא, שפיר אנו מחוייבין לעשות תקנה להצילו. ומשה"כ גבי שפחה בגיטין מ"א דהיו נוהגין בה מנהג הפקר, מקשו התוס' רק האיך אומרים חטא, ולא משום הלעטהו לרשע, ודפח"ח. אם כן בני"ד, דידיענן בטח דלא יזהרו בנדה ובטבילה ויעשו עבירה באותו דבר עצמו, שייך הכלל דהלעטהו לרשע וימות ואין אנו אחראין לרמאין לעשות תקנה עבורם, להצילם מאיסור דנשג"ז.

(ז) והנה עלה בדעתי, דבני"ד כיון דהא דאין מקבלים גרים לשם אישות, הוי רק מדרבנן, אפשר דיש לסמוך על הא דמבואר באו"ח סוסי' ש"ו, דהיכי דבתו פשעה דאין מחללין שבת להצילה משום דאין אומרים חטא היכי דפשע, וכמבואר במג"א שם, עכ"ז פסק הפמ"ג שם במשבצות בשם א"ר דבאיסור דרבנן, יש להקל אף בפשיעה. והסברא דבאיסור דרבנן יש לסמוך על תירוץ התוספות לעיקר, דמשום הכי מותר בשפחה לשחררה משום מצוה רבה ואפילו היכי דפשע, עי' בב"י שם סוף סי' ש"ו בשם התוס' שני התירוץ. אכן בזה לא יעלה ארוכה לני"ד, חדא כאמור לעיל, כיון דבלאה"כ יעשו עדיין עבירה חמורה באיסור נדה, שייך הכלל דהלעטהו לרשע, וכאמור. ועוד, מאיזה אסורא רבה נצילם בזה שאנו עושים איסור לקבלם לגרים, דאדרבה, כעת אם ידורו יחד הוי רק איסור נשג"ז, מדברי קבלה, ואף כידוע מספרים הקדושים שאיסור זה חמור אף מכל העריות, אבל עפ"י"ד לא הוי רק מדברי קבלה. ואף דבחתנות הוי איסור דאורייתא, כמבואר ברמב"ם רפי"ב מאיס"ב, אבל עכ"פ האיסור רק להישראל ולא להנכרית, אחרת היא כשנגייר אותה, ואנו יודעים בטח אשר לא יזהרו כלל באיסור נדה, כידוע, שמתלווצצים מזה, א"כ יעשו שניהם איסור כרת ואיזה בשביל יזכה חברך, ואיזו מצוה רבה איכא, ואף דמבואר ברמב"ם פרק י"ב מאיס"ב ה"י דאף הנכרית חייבת מיתה מפני שבא לישראל תקלה ע"י כבהמה אבל לא משום שהיא עבדא איסורא, כי עכו"ם אינם מצווים על לפ"ע, כמבואר בתוספות ע"ז טו"ו ב' ד"ה לעכו"ם, ואם כן אם נגייר אותם, ממנ"פ, אם בדיעבד נמי לא הוי גירות וכו"ל, ודאי

דאין לקבלם. ואף אם נתעקש לומר דבדיעבד הוי גירות, א"כ מגרע גרע עוד טפי, יעברו שניהם באיסור נדה, וגם אנו הגורמים שתתחייב על כל העבירות שתעשה, וגם להנולדים דולד כמותה, כיון דבטח לא יקיימו שום מצוות, ואנו מגלגלים עליהם חובה לדורות עולם. קיצור הדבר אנו נעשה איסור לקבל לכתחילה לשם אישות, לא בשביל שיזכה חברך רק לגלגל עליהם חובה, להנכרית ולהנולדים לדורות עולם, ומה איכפת לך אם ילכו להריפורמים, מי שמחזיק בדת, כשירצה להתחתן עם צאצאיהם, ודאי יחקור אחר הגירות, וכשודע שהיא מהריפורמים לא יחזיק אותה ליהודית, אחרת כשודע שהגירות היתה אצל רב חרדי אדרבה אז יהי' טשטוש הגבולין האמתי. ואף כשנודע לנו על בטח שתחזיק ביהדות, רק הסבה היתה האישות, דבכה"ג הטוטו"ד סי' ר"ל חוכך להקל, כיון דבשם בדיעבד ודאי הוי גר, ואפה"כ בתשו' אמרי יושר ח"א סי' קע"ו אוסר לקבל אף באלו ולא לסמוך על היתרים. ובמדינות האלו, שהמקואות נקיים וצלולים ילעגו עלינו הנכרים, אם יתודעו, אשר שני אנשים צריכין להיות אצל הטבילה, וכמבואר בש"ך שם רס"ח בשם הפרישה. שוב ראיתי בתשו' יהודה יעלה סימן ר"ג, שהוא מתיר בדיעבד הטבילה אף בלא עדים רק על פי עדות אשה, ומביא מתוס' יבמות מ"ה ב' ד"ה מי שכתבו התוס' דאין דרך האיש להיות בשעת טבילת אשה, ומסכים כך להלכה עם השואל הג' ר' שמעון סופר בשם. ולכאורה יש להביא ראי' גם מקידושין ע"ג ב' נאמנת חיה לומר זה כהן, משום דאין דרך להיות אנשים בשם וגם ברמ"א חו"מ סוסי' ל"ה דבמקום שאין אנשים רגילים להיות, תקנת הגאונים להאמין להאשה, ועי' ברמב"ם הל' אישות פ"ב ה"כ ובטוש"ע אע"ז סי' קנ"ה סע' ט"ו, דוקא משום חזקה דרבא וצ"ע בזה לענין דיעבד, אבל לכתחילה ודאי בעינן ג' אנשים או עכ"פ שני אנשים, וכמבואר בש"ך שם ויש למנוע מזה.

בא לידי בשאלה תשו' בי"צ יו"ד ב' סי' ק' וגם בתשו' אבני צדק להגאון מדעש רסי' כ"ז ושמחתי לראות שכוונתי לדעתם הגדולה, דהגירות אף בדיעבד פסול, והביא גם כן דברי התוספות מהא דגרי אריות, עי"ש באריכות.

והנני בזה ידידו דוש"ת הק' מרדכי יעקב ברייש אב"ד ציריך יצ"ו.

בש"ה. מקום לי בזה לתרץ קושי' חמורא שהקשה הרשב"א ליבמות פ"ח, דקאמרי הגמ' אי דידי' הא בידו לאתשולי עלי' - והקשה הרשב"א מקידושין ס"ב ב' גבי גר דאמרינן דלא מיקרי בידו להתגייר דכיון דצריך ג' מי יימר דמיזדקקו לי' בי תלתא והכא אמרינן דמיקרי בידו לאיתשולי אע"ג דג"כ צריך ג' - ולפע"ד לתרץ, כיון דשם מיירי לענין עכו"ם שאמר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שאתגייר, דאינה מקודשת ולא מיקרי בידו, כיון דאין מקבלין גרים אם כוונתם לשם אישות, והמקבלם עושה בזה איסור, שפיר אמרינן מי יימר דמזדקק לי' בי תלתא שירצו לעבור ע"ז לגייר אותו, כיון שכבר קידש אותה, וגירותו לשם אישות, וכן מבואר להדי' בתוס' שבת מ"ו ד"ה מי יימר כשיש איסור בדבר שייך לומר מי יימר. ויש להמתיק עוד יותר, כיון דהגמ' שם בקידושין הוא אליבא דר' יוחנן, והוא לטעמי' לעיל קידושין י"ג ב' מלוה ע"פ גובה מן היורשים ומן הלקוחות, ור"פ שם סובר שאינו גובה מן הלקוחות משום דלית לי' קלא ועכ"ה דר"י סובר דאית לי' קלא, משום דעדים מפקו לקלא, א"כ מכש"כ גבי קידושין דמבואר הלשון בגמ' כתובות כ"ג עבידא אינשי דמקדשי בצנעה, משמעו דלפעמים מקדשין בצנעה, ודאי דאמרינן דהעדי קידושין מפקו לקלא, וכשנודע שקידש כבר יהודית, מי יימר דמיזדקק לי' בי תלתא, וזה נכון.